

K

SvD KULTUR

Söndag den 21 mars 2010

Mervärde

Het kommers kring föremål med kunglig historia.

RESOR Hela världens
skönhet i New York

EBBA VON SYDOW NYTÄND DEBATT I TV
RESEGUIDE I MOBILEN **SPANSK MATRESA**
KOM I FORM 1001 HISTORISKA DAGAR

Verner Åmell bollar med Lovisa Ulrikas damarbetsbord, brännstämplat med LV för att det tillhört hennes privata lösöre. KrDH avslöjar att den skuldsatta änkedrottningen 1777 tvingades låta staten lösa in detta lilla bord i Louis XV-stil skapat av den franske mästaren Léonard Boudin.

Kunglig samlare

Åmells konsthandel visar kungliga **FÖREMÅL**, som Nordstjärnebyrån och delar ur den **MYTOMSPUNNA** Gripsholmsservisen. Men vad är egentligen kunglig glans och är det överhuvudtaget av intresse **I VÅR TID**? För fru Timander betyder det mycket, trots att hennes eget fynd nu ska säljas.

TEXT ERICA TREIJS FOTO LARS PEHRSON

Den lilla skålen hade för länge sedan förpassats in i köksskåpets inre mörkhet. Landat tryggt bland annat udda porslin och bortglömda alster som familjen Timander inte förmått slänga, trots att de kanske egentligen borde.

Annars hade den här skålen, med den mycket svenska dekoren, länge fungerat utmärkt att ha jordnötter i. Tills inredningstrenden svängde från lättsamt gustaviansk till ett mer färgmättat art déco-hem. Då fick det bli köksskåpet för den lilla tallrikslika saken. Det var ju trots allt en gåva, en present från förr. Men så såg de en annons från Åmells konsthandel, där de sökte objekt snarlika den undanskuffade jordnötsskålen.

Verner Åmell är en samlare i ordets mest ursprungliga betydelse. Konsthandlare i tredje

generation, med ett systematiskt köp- och säljbeteende, allt för att ständigt förfinas den egna svällande samlingen. Intresset för konst och antikviteter började på allvar i 20-årsåldern när han var på resa i England.

– Jag skulle läras upp hos en fin antikhandlare och då plötsligt dök den här upp.

En soppterrin med fat ur Gripsholmsservisen. Jag trodde inte mina ögon, men hade förstås inte råd att köpa den.

– Samtidigt kunde jag inte sluta tänka på den praktpjäs jag fått syn på, så efter lite övertalning av min far och lite andra grejer, så gick det.

Jag slog till.

Det var 35 år sedan och priset minns han inte längre. Men, kan man verkligen glömma något sådant?

– Värdet är det pris marknaden är beredd att betala och det kan varie-

Galleri med anor

Verner Åmell.

Åmells konsthandel grundades 1922 och omsatte 2008 drygt 95 miljoner kronor. I dag har de kontor och galleri i Stockholm och London.

Utställningen **Kunglig glans** – måleri, konsthantverk & möbler visas till och

med 17 april och innehåller förutom ett antal verk som är till salu också inlån från bland annat Prins Eugens Waldemarsudde.

En bok med samma titel ges ut på Arena/Åmells artbooks med texter av bland andra konstvetarna

Christina G Wistman, Ursula Sjöberg och Stina Odlander-Haubo.

Proveniensen är uppgifter om ett objekts tillverkare, ursprung, hemvist och tidigare (oftast berömda) ägare.

Förgylld audiensstol

Gustav III:s lilla förgyllda audiensstol är bara 95 centimeter hög och 67 centimeter bred. På baksidan märkt med ett snirkligt G.

Förstås beror storleken på att prins Gustav bara var tre år när han tog emot den franska ambassadören på Drottningholms slott, men likväl skulle mottagandet ske i ståndsmissig möbel.

Nordstjärnebyrå med bronsbeslag

Nordstjärnebyrån i rokokostil och med tunga bronsbeslag tillhör Verner Åmells egen samling och har hittills förvarats i hans hem.

Troligen är det Samuel Pasch, som utfört de tre kända exemplaren, men där den här och ytterligare en är gjorda av inhemska träslag medan den tredje, skapad 1744 till kronprinsessan Lovisa Ulrikas sängkammare, kan stoltsera med exotisk faner.

Delar från Gripsholmsservisen

Gripsholmsservisen användes flitigt i den gamla Vasaborgen.

Ursprungligen fanns 700 delar av denna servis som Ostindiska kompaniet skänkte till Gustav III 1776, men fyrtio år senare fanns knappt hälften kvar och i dag är de lika sällsynta som eftertraktade på auktionsmarknaden.

*I dessa dagar **BLIR ALLT** med kunglig anknytning plötsligt **KOMMERS**.*

ra väldigt över tid. För en gedigen samlare som jag har enstaka alster inget direkt värde, sedan finns det andra som köper objekt som ska ge dem status, men då är man knappast en samlare.

Vad är man då?

–En inredare av något slag. Jag vill att mina kunder ska ha ett genuint intresse av att samla och inte bara tycka att det är en jättefin grön färg i tavlan som skulle passa utmärkt till soffan. Då är det bättre att köpa en ny soffa...

Och det var precis vad familjen Timander hade gjort. Köpt en vacker blekgrön sittmöbel, som fint harmonierade med den praktfulla Baertling-målningen i våningen på Strandvägen. Fönsternischen hade fått tunga orange gardiner, slingrande skulpturer och till det – en vit skål med blå dekor.

–Det är klart att den inte passade. Jag ville slänga den men eftersom Tomas hade ärvt skålen så var jag väl tvungen att spara den. Det var ju tur, skrattar fru i huset (hon vill bli titulerad så).

Familjens skåpfynd, var en av de kvarvarande delarna ur den åtråvärda Gripsholmsservisen, som ursprungligen kom till

Sverige den 9 juli 1776, som mutgåva från Ostindiska kompaniet till Gustav III. De 700 delarna vittnar om att det var en omfattande servis, men knappast en stor andel av den totala importen på drygt 50 miljoner porslinsföremål som hemfördes till Sverige under Ostindiska kompaniets storhetstid från 1731 till 1812.

Servisen kom väl till pass på den gamla dragiga, illa utrustade, Vasaborgen Gripsholms slott. Den användes både till vardags och till fest och den gustavianska dekoren, som tillskrivits Jean Eric Rehn, med lilla riksvapnet i blått och guld, omgivet av en lagerkrans och med spridda kronor föll bevisligen i smaken. För efter 40 år av flitig användning återstod knappt hälften av de-

larna. Återstoden såldes ut på en offentlig auktion 1819. Under 1800-talets senare hälft köpte dock Karl XV och Oscar II tillbaka en hel del, som i dag finns på Nationalmuseum, Gripsholms slott och på Kungliga husgerådskammaren.

Lars Ljungström, försteintendent på Stockholms slott, ser inga som helst bekymmer med att servisen splittrades och att flera delar nu säljs i anslutning till Åmells konsthändels stora vårutställning Kunglig glans.

–Nej, genom historien har privatpersoner fått chans att införskaffa föremål som köpts av, eller varit i kunglig ägo och så länge det gått till på rätt sätt kan inte jag ha några åsikter om att objekten då och då dyker upp till försäljning.

Ljungström ser heller inga problem med att objekten skulle kunna köpas av utländska samlare och således försvinna ut ur landet. Han menar att Sverige har en "fungerande lagstiftning" och hänvisar till Riksantikvarieämbetet. I deras skrift "Utförsel och export av kulturföremål", finns dock inga särskilda bestämmelser för kungliga objekt men sannolikt omfattas alla alstren eftersom särskilda tillstånd krävs för att föra ut föremål som är "unika i sitt slag, eller om de är representativa exempel på äldre tiders kultur".

Men vad är då kunglig proveniens och vilken betydelse har kungahuset haft genom historien? Speciellt i dessa dagar när allt med

Jag vill att mina kunder ska ha ett genuint intresse av att samla och inte bara tycka att det är en jättefin grön färg i tavlan som skulle passa utmärkt till soffan.

Verner Åmell, samlare.

Terrakottastatyett av Johan Sergel

Terrakottastatyetten Milon av Johan Tobias Sergel, 1767–68. Just detta exemplar är skapat i Rom, under Sergels stipendietid.

Totalt gjorde han ett 70-tal skulpturer och skisser i terrakotta i den italienska huvudstaden.

Praktkanna av tysk guldsmed

Praktkanna tillverkad av den tyske guldsmeden Abraham I Drentwett 1641, som annars är mest känd för drottning Kristinas tronstol i Rikssalen på Stockholms slott.

Antikformad vas i mörk porfyr

Porfyr kallas den hårda mörkglänsande stenen som började brytas på 1780-talet i Älvdalen. De var som mest populära på Karl XIV Johans tid, den antika formen tilltalade empirens stilideal.

kunglig anknytning plötsligt blir kommers, en möjlig intäktskälla, så är det många som vill sola sig i den kungliga glansen. Men i konsthistorien finns inget specifikt värde gällande objekt som skapats, köpts, ärvts eller tillskansats landet som krigsbyte – bara för att en kunglig person varit inblandad. Man kan till och med påstå att kungliga förtecken har varit till förfång för exempelvis prins Eugen, som accepterades som konstköpare och mecenat, medan det initialt var svårare att bli tagen på allvar som konstnär. "Vår ställning ger oss visserligen en del fördelar, det kan aldrig förnekas – men också samma svårigheter att få vårt arbete objektivt bedömt för sin egen skull och ej som kunglig nyck eller förströelse", skrev Eugen.

Jag läser Svensk Damtidning och visst skulle min rumpa sitta extra bra i en kunglig stol och maten skulle absolut få extra krydda av att äta med samma silver som en prinsessa.

Fru Timander.

Ett öde som delvis drabbat vår egen prins Carl Philip i sin designgärning. Knappast kommer hans nya produkt för Svenskt Tenn som lanseras i dagarna, "Med inspiration från dramatiken kring slottet Tre Kronor" diskuteras av designkritiker eller betraktas som ett formalster med verkshöjd. Detsamma gäller besticken CPB 2091 för Gense, som gått den seriösa designpressen förbi medan marknadsföringskampanjen vilar tungt på prinsens kungliga renommé.

Kungligheter har däremot alltid varit populära kulturkonsumenter eftersom deras köp eller blotta närvaro ger konstnären prestige. Gustav III lät sig exempelvis avporträtteras av Alexander Roslin, medan Hedvig Eleonora och Karl XI valde David Klöcker Ehrenstrahl som hovmålare. Extraordinära konstnärer, vars karriärer förgyllts av kunglig glans. Men oavsett uppfattning om kungahus och kungligheter går det inte att bortse från att konstnärer som Roslin snarast stött under regenters beskydd och att beställningsmåleriet, främst porträtt, var dess främsta näring.

Och detta, de kungliga brölloppen, är det fler än vanligt som vill frottera sig med prinsar och prinsessor, även Verner Åmell:

– Klart jag tänkte att det var ett bra tillfälle att visa min samling. Men sedan var det en polare som påpekade att jag bor som min farfar – och han har alldeles rätt. Lätt musealt helt enkelt.

Den förtrollade skogen

Den förtrollade skogen, karusell på Drottningholm av Pehr Hilleström som 1785 målade detta verk av de mest påkostade torner-, riddar, och karusellspelen. 300 förklädda personer deltog i denna dramatiserade totalteater som sattes upp för att fira bröllopet mellan Gustav III:s gunstling Gustaf Mauritz Armfelt och hovfröken Hedvig De la Gardie. Två snarlika tavlor finns signerade Hilleström.

Haga slott och lustpark

Elias Martins Esquisse af Haga Slott och lustpark, skapad i början av 1790-talet som nu ska bli kronprinsessan Victorias och Daniels nya gemensamma hem.

Knappast en korrekt återgivning av Haga slott och dess omgivning, men väl lika uppskattat motiv då som nu.

Hedvig Eleonoras audiensstol

Hedvig Eleonoras audiensstol (utan det gröna överdraget) i karolinsk guld-barock.

En typisk armlänstol med fast placering i rummet, troligen skapad av Burchardt Precht.

Jag tog fram **LAMPAN** och visste ju var man ska leta – och visst, där var **SIGNATUREN**.

Men kommer du verkligen att sälja dessa praktobjekt ur din egen samling?

– Jag kommer i alla fall att sätta ett pris på dem. Och sedan måste man ibland som samlare gå vidare, även om det gör ont.

Även samtida konst är numera av intresse, men mest för att Åmells "vill ha en komplett samling av skandinavisk samtidskonst", annars är det snarast detektivarbetet som lockar. Som när han på en auktion "upptäckte" Pehr Hilleströms målning Den förtrollade skogen, karusell på Drottningholm från 1785.

– Jag visste att det fanns en till, inte exakt lika. Men den här var smutsig och utan synlig signatur. Men jag tog fram lampan och

visste ju var man ska leta – och visst, där var signaturen. Det var ett fynd faktiskt, jag har fler Hilleström på lagret men det var ett praktverk som jag fick billigt.

Att samla konst är intimt förknippat med pengar (och är främst en manlig företeelse), varför kungahus, adelsmän och kyrkan står för det historiska mecenatskapet. Konsten och dess köpare levde länge i symbios, där porträttmåleriet underströk den exekutiva makten hos den avbildade.

Hemma hos familjen Timander finns inga gamla släktporträtt synliga, men väl utsökt modernistiskt måleri och en stilren blandning av antikviteter och designmöbler. Om andra rum döljer objekt med kunglig proveniens är svårt att avgöra, men viljan finns:

– Jag läser Svensk Damtidning och visst skulle min rumpa sitta extra bra i en kunglig stol och maten skulle absolut få extra

krydda av att äta med samma silver som en prinsessa, säger fru Timander.

Ändå gör ni nu er av med det "kungliga" fatet ur Gripsholmsservisen?

– Men vi har ju aldrig uppskattat det. Om vi ställt fram det nu hade det bara varit för att vi nu fått reda på att det är dyrt. Det känns inte rätt, säger Tomas Timander.

Men Verner Åmell är nöjd, med sitt senaste fynd och understryker lyckan att hitta ett unikt objekt.

– Jag har samlat på Gripsholmssporslin i 30 år och kommit över fem objekt. Och så finns det ytterligare ett – i kompisens köksskåp. Det är inte klokt.

Vad är det då värt?

– 250 000 till 300 000 kronor, säger Verner Åmell.

08-13 59 43, erica.treijts@svd.se

© Auktioner med dyrgrip

Zorn på auktion

På **Stora Kvalitén** på Stockholms Auktionsverk, 2-4 juni kommer Stockholms Auktionsverk att auktionera ut en av Anders Zorns främsta målningar – Sommar-nöje från 1886.

Utrop åtta till tio miljoner kronor.

Ett verk som branschen spår blir årets dyraste på en svensk auktion.

Internationellt har Zorn-målningar flera gånger gått för enorma summor. Les Baigneuses klubbades för 16,4 miljoner på Christie's i London 1990.

Moderna kvalitén på Stockholms auktionsverk med verk av bland andra Karin Mamma Andersson, Jockum Nordström, Dan Wolgers, Ernst och Helene Billgren, Ola Billgren och Lena Cronqvist, hålls 3-6 maj.

Sommar-nöje av Anders Zorn.

Bukowskis håller sin Klassiska auktion 1-4 juni, med visning 22-30 maj. Vårens moderna auktion hålls 4-7 maj, visning 24 april till 2 maj.

Christie's i London erbjuder på kvällsauktionen Impressionist and Modern Art, den 23 juni flera praktverk av

Picasso, bland annat Portrait of Angel Fernandez de Soto från 1903, utrop 30-40 miljoner pund.

Sotheby's säljer Andy Warhols karaktäristiska självporträtt, 1986, på en kvällsauktion i New York den 12 maj. Utrop 10-15 miljoner dollar.

Inga fler jordnötter på detta fat ur Gripsholmsservisen, efter att Verner Åmell förklarat vad det är värt.